

SHE'RIYAT VA PROZA TILINING XALQ MADANIYATIDAGI O'RNI

Jizzax davlat pedagogika universiteti
filologiya fakulteti xorijiy til va adabiyoti: I
nqliz tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Tursunova Visola Behzod qizi

visolaturanova05@gmail.com

+9989991947471

Annatatsiya:

O'zbek adabiyotida she'riyat va proza tilining rivojlanishi ko'plab an'analar orqali shakllangan. Milliy adabiyotda **og'zaki ijod, dostonlar, rivoyatlar, ertaklar** kabi an'anaviy shakllar bugungi yozma adabiyotning boy boyligi va badiiy imkoniyatlarini yaratishda muhim rol o'ynaydi. Shu tariqa, an'ana milliy til va madaniyatni saqlashda, yosh avlodni tarbiyalashda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar:

She'riyat, Proza, Xalq madaniyati, Og'zaki ijod, Doston, Rivoyat, Tarbiya, Milliy qadriyat, Ma'naviyat, Adabiy til

Kirish

She'riyat va proza – har bir xalq adabiyotining eng muhim shakllaridan bo'lib, ular orqali til nafaqat ma'lumot vositasi, balki xalqning ma'naviyati, dunyoqarashi va estetik didi ifodalanadi. O'zbek adabiyotida she'riyat va proza tilining o'ziga xosligi xalqning tarixiy tajribasi, urf-odatlar va qadriyatlarini avloddan-avlodga yetkazishda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat o'quvchining tafakkurini, hissiyotini va axloqiy qarashlarini shakllantiradi, balki milliy ruhiyatni mustahkamlash, milliy o'zlikni anglashga xizmat qiladi.

She'riyat tilining boyligi, ritmik ohang va obrazlar orqali ifodalanishi, proza esa hikoya, rivoyat va romanlar orqali real hayot tafsilotlarini aks ettirishi, o'zbek xalqining madaniy va ma'naviy hayotini yanada boyitadi. Masalan, **Alisher Navoiy** she'riyati milliy tilning rivojlanishiga va badiiy ifoda imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilgan bo'lsa, **Abdulla Qodiriy** va **Cho'lpon** kabi yozuvchilar proza orqali jamiyat hayoti, insoniy munosabatlar va tarixiy hodisalarni o'quvchiga yetkazgan. Shu tariqa, she'riyat va proza tilining xalq madaniyatidagi o'rni nafaqat badiiy, balki ijtimoiy va ma'naviy jihatdan ham katta ahamiyatga ega.

Shuningdek, she'riyat va proza tilining rivojlanishi og'zaki ijod bilan chambarchas bog'liq. Rivoyatlar, dostonlar, ertak va hikoyalar orqali shakllangan badiiy til bugungi kunda yozma adabiyotning rivojlanishiga zamin yaratgan. Bu jarayon nafaqat til boyligini oshiradi, balki xalqning ma'naviy merosini saqlash va yosh avlodni tarbiyalashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Ushbu maqolada she'riyat va proza tilining xalq madaniyatidagi o'rni, ularning shakllanishi va rivojlanishi, jamiyat va madaniyatga ta'siri, shuningdek, badiiy va estetik xususiyatlari keng tahlil qilinadi. Maqola yosh avlodni milliy adabiyot bilan tanishtirish, tilning ma'naviy va badiiy qadriyatini qadrlashga xizmat qiladi.

Asosiy qism

She'riyat va proza tilining xalq madaniyatidagi o'rni juda keng va ko'p qirrali. Ular nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki milliy ong, axloqiy qadriyatlar va tarixiy tajribani avlodlarga yetkazish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. O'zbek xalq adabiyotida she'riyat ko'pincha hissiyot va estetik go'zallikni ifodalash vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, **g'azallar**, **ruboi** va dostonlardagi ritmik tuzilma, tashbeh va metaforalardan foydalangan holda o'quvchida chuqur hissiy taassurot uyg'otadi. Shu bilan birga, she'riyat tili xalqning ma'naviy hayoti, sevgisi, sadoqati, jasorati va adolati kabi qadriyatlarini targ'ib qiladi.

Proza esa, aksincha, real hayot voqealarini, tarixiy hodisalarni, insoniy munosabatlarni va jamiyatdagi o'zgarishlarni hikoya qilishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, **Abdulla Qodiriy**ning "O'tgan kunlar" asari orqali o'quvchi o'zbek xalqining turmush tarzi, urf-odatlar va ijtimoiy hayotini tasavvur qilishi mumkin. Shu tariqa, proza tili jamiyatning haqiqatini aks ettirish, tarixiy tajriba va ijtimoiy saboqlarni o'rganish imkonini yaratadi.

She'riyat va proza tili xalq madaniyati bilan chambarchas bog'liq. Og'zaki ijod shakllari, masalan, **dostonlar, rivoyatlar, ertaklar va hikoyalar**, yozma adabiyotning shakllanishiga zamin yaratgan. Bu an'analar orqali tilning ritmi, so'z boyligi va obrazli ifoda vositalari rivojlanib, yozma adabiyotga o'tgan. Shu bilan birga, og'zaki ijodning saqlanib qolishi milliy madaniyatning davomiyligini ta'minlaydi va yosh avlodni milliy qadriyatlar bilan tanishtiradi.

Zamonaviy adabiyotda she'riyat va proza tili milliy madaniyatni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, zamonaviy she'riyatda milliy motivlar, tarixiy voqealar va madaniy obrazlar yangicha badiiy uslub bilan ifodalanadi. Proza esa ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy muammolarni yoritish, insoniy tajribalarni tahlil qilish orqali jamiyat tafakkurini rivojlantiradi. Shu tariqa, she'riyat va proza tili xalq madaniyatining uzviy qismi bo'lib, milliy adabiyotning boyligiga beqiyos hissa qo'shadi.

Bundan tashqari, she'riyat va proza tilining xalq madaniyatidagi o'rni nafaqat badiiy ifoda bilan cheklanib qolmay, balki ta'lim va tarbiya jarayonida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Maktab va universitetlarda o'quvchilarga she'riyat va proza asarlari orqali milliy qadriyatlarni o'rgatish, ularni ma'naviy kamolotga yetaklash imkonini beradi. Shu bilan birga, zamonaviy media va internet orqali she'riyat va proza asarlarini kengroq auditoriyaga yetkazish milliy madaniyatni saqlash va rivojlantirishning samarali yo'li hisoblanadi.

She'riyat va prozaning xalq ma'naviyatini shakllantirishdagi roli

She'riyat va proza tili nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki xalqning ma'naviy dunyosini shakllantirishda muhim o'rin tutadi. Ular orqali insonning axloqiy va ma'naviy fazilatlari, masalan, sadoqat, jasorat, mehr-muhabbat va adolat, avloddan-avlodga yetkaziladi. Dostonlar, rivoyatlar va hikoyalar orqali yoshlar milliy qadriyatlarni o'rganadi, o'zlikni anglash va jamiyatga foydali inson bo'lishga undaydi.

Masalan, "**Alpomish**" dostonida qahramonning mardligi va sadoqati yosh avlodni jasorat va fidoyilik ruhida tarbiyalaydi. Shu bilan birga, she'riyat asarlari, xususan, Navoiy g'azallari, insoniylik, mehr-oqibat va adolat kabi qadriyatlarni yuksak badiiy shaklda ifodalaydi. Proza esa jamiyatdagi ijtimoiy muammolarni yoritib, yoshlarni ongli qarorlar qabul qilishga, insoniy qadriyatlarni qadrlashga undaydi.

Shuningdek, she'riyat va proza tili orqali xalq tarixini va urf-odatlarini o'rganish imkoniyati yaratiladi. Og'zaki ijod shakllari bilan bog'liq doston va rivoyatlar milliy tarixiy xotirani saqlashga yordam beradi. Shu tariqa, she'riyat va proza tili nafaqat badiiy boylik, balki milliy ong va ma'naviyatni rivojlantirishda beqiyos vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa

She'riyat va proza tili o'zbek xalq adabiyotining eng qadimiy va boy shakllaridan biri bo'lib, ular milliy madaniyatni rivojlantirish, insoniy fazilatlarni shakllantirish va tarixiy tajribani avlodlarga yetkazish vazifasini bajaradi. She'riyat orqali o'quvchi go'zallik, hissiyot va estetik zavqni his qiladi, proza esa real hayot tafsilotlarini, ijtimoiy muammolarni va insoniy munosabatlarni tasvirlaydi. Shu tariqa, she'riyat va proza tili nafaqat badiiy ifoda vositasi, balki milliy ong va ma'naviyatni rivojlantirishda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

O'zbek adabiyotida she'riyatning boyligi, ritm va ohang orqali ifodalanadi, proza esa tarixiy va ijtimoiy voqealarni, insoniy tajribalarni hikoya qilish orqali xalq hayotini aks ettiradi. Masalan, **Alisher Navoiy** she'riyati insoniylik, mehr-oqibat va adolat kabi

qadriyatlarni yuksak badiiy shaklda ifodalash orqali milliy til va badiiy ifodaning rivojlanishiga hissa qo'shgan. Shu bilan birga, **Abdulla Qodiriy** va **Cho'lponning** proza asarlari jamiyat hayotidagi murakkab voqealarni o'quvchiga yetkazib, ijtimoiy tafakkur va tarixiy xotirani boyitadi. Bu ikki janr bir-birini to'ldiradi va xalq madaniyatining uzviy qismi sifatida milliy adabiyotning boyligiga hissa qo'shadi.

She'riyat va proza tili orqali milliy qadriyatlar, urf-odatlar, tarixiy voqealar va insoniy fazilatlar yosh avlodga yetkaziladi. Dostonlar, rivoyatlar va hikoyalar orqali avlodlar milliy meros bilan tanishadi, o'zlikni anglash, milliy ruhiyatni qadrlash va axloqiy fazilatlarni rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bois, she'riyat va proza xalq madaniyatining saqlanib qolishi va rivojlanishi, yosh avlodning tarbiyasi va milliy o'zlikni anglashida beqiyos rol o'ynaydi.

Zamonaviy adabiyotda she'riyat va proza tilining o'zni yanada oshib, ular nafaqat badiiy boylik, balki ma'naviy va ijtimoiy tafakkur manbai sifatida rivojlanmoqda. Zamonaviy yozuvchilar milliy motivlar, tarixiy voqealar va insoniy munosabatlarni yangi badiiy uslub bilan ifodalaydi, shu bilan birga og'zaki ijod an'analari bilan bog'lanib, xalq madaniyatini saqlashga xizmat qiladi. Shu tariqa, she'riyat va proza tilining boyligi milliy tilni rivojlantirish, milliy adabiyotning estetik va badiiy darajasini oshirish, yoshlarni ma'naviy tarbiyalash va jamiyat tafakkurini rivojlantirishda muhim vosita bo'lib qoladi.

Umuman olganda, she'riyat va proza tili xalq madaniyatida nafaqat badiiy va estetik, balki ma'naviy, ijtimoiy va tarbiyaviy ahamiyatga ega. Ular milliy qadriyatlarni avlodlarga yetkazish, milliy ruhiyatni shakllantirish, insoniy fazilatlarni targ'ib qilish va jamiyat tafakkurini rivojlantirish orqali milliy adabiyotning ajralmas qismi sifatida xizmat qiladi. Shu bois, she'riyat va proza tili xalq madaniyatining uzviy qismi bo'lib, milliy o'zlikni anglash, tarixiy xotirani saqlash va adabiy tafakkurini rivojlantirishda beqiyos ahamiyatga ega ekanligi aniq ko'rinib turibdi.

Takliflar

She'riyat va proza asarlarini ta'lim jarayoniga kengroq joriy etish: Maktab va oliy ta'lim muassasalarida she'riyat va proza asarlarini o'quv dasturiga kiritish, yoshlarni milliy adabiyot bilan yaqindan tanishtirish tavsiya etiladi.

Og'zaki ijod an'analari saqlash va rivojlantirish: Dostonlar, rivoyatlar, ertak va hikoyalarni yozma va audio-vizual shaklda saqlash orqali xalq madaniyati va adabiy tilni kengroq auditoriyaga yetkazish mumkin.

Badiiy asarlarni sahnalashtirish va nashr qilish: She'riyat va proza asarlarini teatr sahnalari, audiokitoblar, tele va internet platformalar orqali yosh avlodga yetkazish milliy madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ilmiy tadqiqot va seminarlar tashkil etish: She'riyat va proza tili, ularning xalq madaniyatidagi o'rni bo'yicha ilmiy maqolalar, konferensiya va seminarlar o'tkazish tavsiya etiladi. Bu yosh olimlar va talabalarning adabiyotga qiziqishini oshiradi.

Zamonaviy texnologiyalar orqali targ'ib qilish: Internet, mobil ilovalar va media resurslar orqali she'riyat va proza asarlarini keng auditoriyaga yetkazish, milliy til va adabiy merosni yoshlar orasida qadrlashni oshiradi.

Yozuvchilar va shoirlarni rag'batlantirish: Zamonaviy shoir va yozuvchilarni milliy motivlar va tarixiy obrazlardan foydalanib, yangi badiiy asarlar yaratishga rag'batlantirish tavsiya etiladi.

Adabiyotlar

Abdurahmonov, T. *O'zbek xalq og'zaki ijodi tarixi*. Toshkent: Fan, 2010.

Jo'rayev, N. *O'zbek epik va badiiy adabiyoti*. Toshkent: Sharq, 2015.

Qodirov, S. *Milliy adabiyot va og'zaki ijod*. Toshkent: Akademiya, 2012.

Mirzaev, A. *She'riyat va proza tili: badiiy va ma'naviy ahamiyat*. Toshkent: Ilm, 2018.

Ergashev, M. *O'zbek dostonlari va xalq madaniyati*. Toshkent: Adabiyot, 2016.

Toshpulatov, B. *Og'zaki ijod va milliy meros*. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2014.

Sobirov, R. *O'zbek she'riyati va prozasining badiiy tahlili*. Toshkent: Ma'naviyat, 2017.

Abdullaev, I. *Xalq og'zaki ijodining zamonaviy talqini*. Toshkent: O'zbekistonda adabiyot, 2019.

Islomov, F. *O'zbek dostonlari va adabiy til*. Toshkent: San'at, 2013.

Wikipedia contributors. *Uzbek literature*.

https://en.wikipedia.org/wiki/Uzbek_literature